

Кратка биографија Павла Бељанског

(Велико Градиште, 19. јун 1892 – Београд, 14. јул 1965)

Као дипломата од каријере, Павле Бељански је задужио српски народ, нарочито захваљујући реткој и посебној љубави према сакупљању уметничких дела и истанчаном укусу с којим их је бирао. Свету уметности, музејима, обиласку старина, антикварница и галерија, атељеа и места где су уметници излагали, поклањао је посебну пажњу, ако не и већу него својој струци – дипломатији. Његова наклоност према уметности и колекционарска страст формиране су постепено и упоредо с његовом професијом.

Живот Павла Бељанског може да се прати кроз периоде који укључују различите аспекте његове зрелости и каријере. Период између 1892. и 1919. године обухвата боравак у Свилајнцу с породицом, затим у Београду и Паризу на школовању, учешће у Првом светском рату и одлазак на Крф са српском војском. Између два светска рата (1919–1941) Бељански током дипломатске каријере борави у европским центрима (Стокхолм, Варшава, Берлин, Беч, Париз, Рим) и у Београду, где му је био дом. Уз непрекидно напредовање у служби, постепено формира колекцију савремене југословенске уметности. Период Другог светског рата на југословенским просторима (1941–1945) провео је у Београду као пензионисани дипломата и доживео породичну трагедију: губитак мајке (1942), а потом сестара, брата и њихових породица (1944). Поново се активирао у дипломатској служби непосредно по окончању рата (1945) у својству шефа Протокола Министарства иностраних послова, у ком је био запослен до пензионисања 1959. године. Време које до краја живота (1965) проводи у Београду обележило је трагање за трајним решењем статуса његове изузетне уметничке колекције, поклањање збирке своме народу путем Уговора о поклону с руководством АП Војводине (1957) и коначно отварање Спомен-збирке Павла Бељанског (1961) у Новом Саду.

Непрекидним проучавањем и публиковањем нових сазнања о Павлу Бељанском Спомен-збирка указује на нераскидиву везу између различитих аспеката његовог живота и

колекције, као и да су личне вредности колекционара уткане у саму збирку и деловање институције која носи његово име.

Музика као колекционарска страст и инспирација

Јасмина Јакшић Субић, Спомен-збирка Павла Бељанског

Збирка грамофонских плоча Павла Бељанског (1892–1965) сведочи о његовој припадности грађанском миљеу прве половине 20. века Србије и Европе, али је и манифестација личности и пасије колекционара. Поштујући жељу да се у оквиру музеја постхумно формира Меморијал Павла Бељанског, Спомен-збирци су овај део заоставштине колекционара, уз низ других предмета, поклонили његови наследници 1966. године. Тада су грамофонске плоче од шелака, репрезентативна издања класичне музике компанија „Колумбија“ (Columbia Records), „Хиз мастерс војс“ (His Master’s Voice), „Пате“ (Pathé), „Полидор“ (Polydor), унете у инвентар музеја, из ког се издавају као засебна целина 2013. године. Збирка обухвата више од 90 снимака различитих композиција, у пар случајева на једној плочи по две, за слушање на брзинама од 78 и 80 обртаја у минути. Колекционарска страст је Павла Бељанског, уз обиласке музеја, галерија и антикварница, водила и ка репрезентативним продавницама плоча. Захваљујући колекцији грамофонских плоча и пратећим подацима о продавницама у којима их је набављао, сазнајемо више и о кретањима Бељанског, не само у светским метрополама, већ и у Краљевини Југославији. Он је у свом стану у Београду организовао дружења чији је неизоставни елемент било слушање музике, а током Другог светског рата био је задужен и за осмишљавање музичког програма приликом окупљања код вајара Сретена Стојановића.

Музика и музичари Павла Бељанског

Др Ира Проданов, Академија уметности, Универзитет у Новом Саду

Мало је познато да је пасионирани колекционар дела ликовне уметности Павле Бељански сакупљао и плоче најуваженијих уметника и оркестара светских метропола времена у којем је живео. Колекцију од око 90 плоча Бељански је својеручно каталогизирао, затим организовао „соаре“ за које је обезбеђивао детаљно куцане програме за своје пријатеље и званице и пуштао музику са тих звучних издања. Тиме је „модернизовао“ некадашњу праксу 19. века коју су историчари назвали „шубертијадама“, а која је представљала ужитак слушања музике у камерној атмосфери салона. Не треба сметнути са ума да је реч о плочама које су представљале углавном снимке „уживо“ извођења, те је тако Бељански узбудљиви музички живот светских метропола унео у свој дом – искуство слушања те музике било је равно присутности у концертној сали. На плочама из колекције Павла Бељанског нашла су се дела чувених композитора уметничке музике из доба барока, бечке класике, романтизма и почетка 20. века. Реч је о ремек делима Ј. С. Баха, Хендла, Хајдна, Моцарта, Бетовена, те великана 19. века као што су Шопен, Шуберт, Лист, Вагнер, Сметана – да се помену само неки. Ту су и аутори који су закорачили у 20. век – Дебиси, Равел, Стравински. Дугачку листу првих звезда које су уметничку музику трајно забележили на плочама које је Бељански набављао за свој салон, треба започети пијанистима Рахмањиновим, Кортоом, Фридманом, виолинистима Крајзлером и Тибоом, оперским певачима као што су Фјодор Шаљапин, Пјеро Паули или Енрико Спада. Оркестре Њујорка, Сан Франциска и Лондона водили су Стоковски, Тосканини, Валтер, Сток и други уважени диригенти почетка 20. века. Може се стога рећи да колекција плоча Павла Бељанског представља драгоцену колекцију историје извођаштва свог доба, која је одјек власниковог знања о тадашњем музичком свету, о музичким уметницима који су га обележили и о репрезентативним музичким делима које је вредело имати у сопственој фонотеци.

Збирка грамофонских плоча Павла Бељанског – мали путопис о европској међуратној дискографији

Др Милан Милојковић, Академија уметности, Универзитет у Новом Саду

Збирка грамофонских плоча Павла Бељанског од шелака на 78 и 80 обртаја може се сагледавати из техничког и комерцијалног аспекта, уз истицање најзначајнијих детаља везаних за порекло фонограма и њихове произвођаче. Збирку генерално карактеришу издања са симфонијском, камерном и солистичком музиком 18. и 19. века компанија „Хиз мастерс војс“, „Колумбија“, „Пате“ и „Полидор“, која указују на међуратни дискографски контекст у оквиру којег је ова колекција настајала. Израду носача звука у том периоду је, између осталог, обележило усавршавање и постепено превазилажење механичког начина снимања плоча, као и усвајање нове технологије на електрични погон. Могу се пратити и детаљи у вези са тадашњом праксом дистрибуције грамофонских плоча и оквирних путања којом су плоче Бељанског долазиле у колекцију из продавница у Фиренци, Паризу и Лондону. Посебно се истичу југословенски дистрибутери, као што су продавнице Јевте М. Павловића у Београду, Алберта Брејера у Загребу и Антона Расбергера у Љубљани, из којих потиче значајан део колекције, и које имају важно место у домаћој историји дискографије. Кроз збирку се могу пратити и тадашњи најзначајнији издавачи плоча са уметничком музиком, уз осврт на појединости које се односе на амбалажу, рекламу и омоте фонограма. Комплекти плоча који чине већи, и данас се чини, најатрактивнији део колекције, били су знатно другачије упаковани од појединачних издања. Омоти комплекта, богато декорисани и направљени од веома чврстог картона, са унутрашњим појединачним папирним „рукавима“ за сваки примерак, садржали су и програмске књижице луксузне израде, што су данас, поред самих фонограма, најзначајнији извори информација о раној фази развоја историје дискографије и графичког дизајна који је пратио музику снимљену на плоче од шелака.

